

## Kutu 3.1

### Yönetilen/Yönlendirilen Fiyat ve Vergi Ayarlamalarının Enflasyon Sürecindeki Rolü

Tüketici fiyat endeksi içinde yer alan yönetilen/yönlendirilen ürünler, fiyatı doğrudan kamu ya da kamuya bağlı kurumlar (belediyeler, KİT'ler vb.) tarafından belirlenen ve/veya fiyatı kamunun onayı neticesinde oluşan mal ve hizmet kalemlerini ifade etmektedir. Bu kutuda kamu sektörünün yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları kanalıyla tüketici enflasyonuna etkileri tarihsel bir bakış açısıyla incelenmektedir.

**Tablo 1: Yönetilen/Yönlendirilen ve Sık Vergi Değişimine Konu Olabilen Kalemler**

1. Vergi Değişimine Konu Olabilen Kalemler	
Alkollü İçecekler ve Tütün Ürünleri	
Otomobil	
Akaryakıt	
	<b>Toplam Ağırlık: 17,0</b>
2. Yönetilen/Yönlendirilen Kalemler	
Elektrik	
Su (Şebeke Suyu)	
Belediye ile Şehir içi Yolcu Taşımacılığı (Metro, Tramvay, Belediye Otobüsü, Vapur Ücreti vb.)	
Çay (Gıda ve Yemek Hizmetleri Kalemleri Toplamı)	
Şehir Gazı ve Doğalgaz	
MEB Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nden Etkilenen Özel Eğitim Hizmetleri (Özel İlköğretim ve Lise Ücretleri)	
Çeşitli Kamu Eğitim Hizmetleri (Açık Öğretim Öğrenci Katkı Ücreti, Devlet Üniversitesi Yurt Ücreti, Devlet Anasınıfı Ücreti)	
İlaçlar	
Çeşitli Kamu Hizmetleri (Ehliyet Alım Masrafları, Mahkeme İşlemleri ile ilgili Evraklar, Noter Ücreti, Pasaport Ücreti, Zorunlu Deprem Sigortası, Zorunlu Trafik Sigortası, Araç Muayenesi Ücreti, Emisyon Ölçüm Ücreti gibi)	
Şeker	
Hac ve Umre Gidiş Ücreti	
Çeşitli Sağlık Hizmetleri (Devlet Hastanesi Doktor Muayene Ücreti, Aile Hekimi Doktor Muayene Ücreti vb.)	
Belediye Ekmeği	
Şans Oyunları (At Yarışı, Milli Piyango, Sayısal Loto vb.)	
TCDD Tren Ücretleri (Şehirlerarası, YHT ve Banliyö)	
Otoyol ve Köprü Geçiş Ücreti	
Diğer (PTT Kargo Gönderme Ücreti, Devlet Tiyatro Ücreti)	
	<b>Toplam Ağırlık: 13,3</b>
	<b>Genel Toplam: 30,3</b>

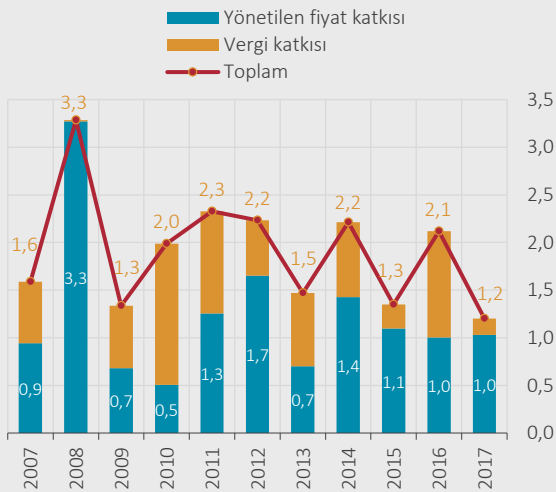
Kaynak: TCMB, TÜİK.

Yönetilen/yönlendirilen ve aktif vergi düzenlemesine tabi olan kalemlerin listesi Tablo 1’de sunulmaktadır. Kamu sektörünün doğrudan etkide bulunabildiği bu iki grup, tüketici fiyat endeksi içinde 2018 yılı itibarıyla toplam yüzde 30 gibi yüksek bir paya sahiptir. Bu durum, kamu sektörünün enflasyon dinamikleri üzerinde oldukça etkili bir rolü olduğunu göstermektedir. Nitekim Grafik 1’de görüldüğü gibi yönetilen/yönlendirilen fiyatlar ve vergiler, tüketici enflasyonunun ortalama yüzde 8,4 olduğu 2007-2017 döneminde enflasyona doğrudan ortalama 1,9 puan katkı yapmıştır. Bunun 1,2 puanı yönetilen fiyatlardan, 0,7 puanı ise vergilerden gelmiştir.

Doğrudan etkilerin yanı sıra akaryakıt, elektrik ve doğalgaz gibi enerji ürünlerindeki fiyat veya vergi değişikliklerinin üretim maliyetleri kanalıyla enflasyon üzerinde dolaylı etkileri de bulunmaktadır. Örneğin, akaryakıt fiyatlarının maliyetlere etkisi başta ulaştırma hizmetleri kanalıyla olmak üzere geniş bir sektörel yayılımla gerçekleşmekte ve enflasyon üzerindeki dolaylı etkileri doğrudan etkisinin 1,5 katına kadar ulaşabilmektedir. Herhangi bir fiyat artışının dolaylı etkileri, maliyet kanalıyla sınırlı kalmamakta; sinyal etkisi ve enflasyon beklentilerine yansımaları da önemli olmaktadır. Yeniden değerlendirme oranında veya ücretlerde endeksleme mekanizmalarının güçlü oluşu, beklentileri ve enflasyon katılıklarını etkileyen uygulamalara örnek teşkil etmektedir. Özetle, doğrudan ve dolaylı etkiler bir arada değerlendirildiğinde kamu davranışının enflasyon üzerindeki etkisi daha da belirginleşmektedir.

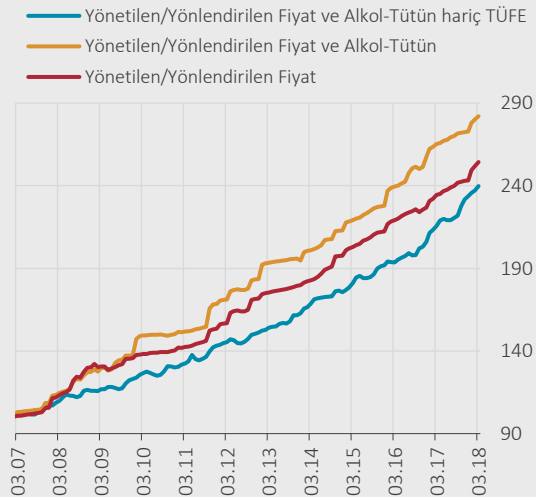
Kamunun enflasyon üzerindeki etkisi; seviye, oynaklık ve genel fiyatlandırma davranışları olmak üzere üç farklı boyutta ele alınabilir. İlk olarak, yönetilen/yönlendirilen fiyat endeksi 2007 yılından bu yana birikimli olarak TÜFE’den daha hızlı bir artış kaydetmiştir (Grafik 2). Yönetilen/yönlendirilen fiyat ile sık vergi değişimine konu olan alkollü içecekler ve tütün ürünlerinin toplulaştırıldığı endekste yüksek seviye farkı daha da belirgindir (Grafik 2). Bu endeksin 2008-2017 dönemindeki ortalama yıllık artışı yüzde 10,0 iken, yönetilen/yönlendirilen fiyat ile alkollü içecek ve tütün ürünleri hariç TÜFE’nin ortalama yıllık artışı yüzde 8,0 olmuştur.

**Grafik 1: Kamu Fiyat ve Vergi Ayarlamalarının Enflasyona Katkısı (% puan)**



Kaynak: TCMB, TÜİK.

**Grafik 2: Fiyat Endeksleri (Ocak 2007=100)**



Kaynak: TCMB, TÜİK.

Enflasyon seviyesi üzerindeki etkilerinin yanı sıra yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamaları, enflasyonun oynaklığını da artırarak beklentileri olumsuz etkileyebilmekte, bu öngörülemez fiyat hareketleri enflasyon belirsizliğini besleyerek fiyatlandırma davranışlarını bozabilmektedir. Yönetilen/yönlendirilen fiyatların enflasyon üzerindeki bir diğer etkisi de bu

fiyatların çoğunun geçmiş enflasyon ve döviz kuru gelişmelerine göre belirlenmesi şeklinde ifade edilebilecek endeksleme mekanizmaları ile ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere geçmiş Yİ-ÜFE artış oranlarına göre hesaplanan yeniden değerlendirme oranı esas alınarak artırılan kamu fiyatlarının varlığı, enflasyonda atalete sebebiyet veren bir fiyatlama davranışdır.

2017 yılı özelinde bakıldığında, para-maliye politikası eşgüdümünün güçlendirilmesiyle vergi kaleminden enflasyona gelen katkı geçmiş yıllara kıyasla oldukça sınırlı oranda gerçekleşmiştir. Vergi kaynaklı belirgin bir enflasyonist etki gözlenmemesi, enflasyondaki yükselişi sınırlamış; yönetilen fiyatların yıllık tüketici enflasyona katkısı ise 1 puan olmuştur (Grafik 1).

Özetle, yönetilen/yönlendirilen fiyatlar ve dolaylı vergi ayarlamalarının enflasyon dinamikleri üzerinde kayda değer etkileri olmaktadır. Yönetilen/yönlendirilen fiyatların önemli bir kısmının enflasyonun üzerinde bir oranda artması, bu kalemler aracılığıyla tüketici enflasyonundaki düşüşü destekleyebilecek bir alan olduğuna işaret etmektedir. Yönetilen/yönlendirilen fiyat ve vergi ayarlamalarında tüketici enflasyonu üzerindeki olası etkilerin de dikkate alınması, makroekonomik politika tasarımının içsel tutarlılığı açısından kritik önem taşımaktadır. Sonuç olarak, son dönemde güçlendirilen para-maliye politikası eşgüdümünün sürekli ve sistematik bir yapıya dönüşmesi, orta vadede kalıcı fiyat istikrarının sağlanmasına önemli katkı sağlayacaktır.